

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง เป็นโครงการพัฒนาชนบท 4 ปี โดยได้รับความช่วยเหลือและการสนับสนุนจาก Baptist Union of Sweden โครงการนี้ได้เริ่มในเดือนสิงหาคม ปีพ.ศ. 2530 เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่หมู่บ้านชาวเขาเพื่อให้ช่วยเหลือตนเอง โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองได้เน้นการพัฒนาและให้ความช่วยเหลือ 5 ด้านคือ

1. การตลาดด้านเกษตร
2. ธนาคารข้าว
3. ธนาคารปุ๋ยและวัสดุอุปกรณ์การเกษตร
4. การพัฒนาความร่วมมือของชุมชน
5. การอบรมด้านนันทนาการ

หลังจากที่จัดตั้งได้ 2 ปี โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองได้จัดตั้งธนาคารข้าวขึ้น 5 แห่ง และธนาคารปุ๋ยขึ้น 10 แห่ง ครอบคลุม 15 หมู่บ้าน ใน 7 จังหวัด ทั้งภาคเหนือ และภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือแก่ชาวเขารวม 3 เผ่า คือ มูเซอ กะเหรี่ยง และม้ง จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2535 ทางโครงการได้พิจารณาขยายระยะเวลาของโครงการออกไปอีก

จากเริ่มตั้งโครงการจนกระทั่งถึงปัจจุบันโครงการได้ขยายพื้นที่ออกไปยัง 49 หมู่บ้าน ใน 4 จังหวัด ทั้งนี้ยังได้เพิ่มความช่วยเหลือออกไปยัง ชาวเขาที่เป็นจีนฮ่อ และอีกก้ออีกด้วย แต่ชาวเขาเผ่ามูเซอ กะเหรี่ยง และม้งก็ยังคงได้รับความช่วยเหลืออยู่เช่นเดิม และถือเป็นประชากรกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองในระยะที่สอง เริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538 - 2537 ซึ่งกำลังจะเสร็จสิ้นในปีนี้ และโครงการในระยะที่สาม จะเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ถึง 2540

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการในระยะที่สอง

ตลอดระยะเวลาที่โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองจัดตั้งมา วัตถุประสงค์ของโครงการตั้งแต่ระยะเริ่มต้นมาได้แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือก่อตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อช่วยเหลือในด้านการจัดอบรม เช่น แนะนำให้ความรู้ และความร่วมมือขั้นพื้นฐาน สำหรับชาวบ้าน ในการที่จะตั้งกลุ่มธนาคารข้าว ธนาคารปุ๋ย ด้านการตลาด และกลุ่มผลผลิตการเกษตรและอื่น ๆ

2. ช่วยเหลือในการสร้างยุ้งฉางที่มีลักษณะแบบอย่างถูกต้องแก่กลุ่มธนาคารข้าว
3. จัดหาข้อมูลและจัดฝึกอบรมด้านบัญชี ด้านการจัดการธนาคารปุ๋ย ธนาคารข้าวตลอดจนการเกษตร เพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินการต่อไปได้ด้วยความสำเร็จ
4. ช่วยเหลือด้านเงินทุนโดยให้กลุ่มกู้ยืมเงินซื้อปุ๋ย และอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่สำคัญในการจัดตั้งธนาคารปุ๋ย
5. ให้ความช่วยเหลือชาวเขาด้านการตลาดผลผลิตการเกษตร
6. ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการของการทำหน้าที่ฉันทะการะหิตต่อคริสตจักร

วัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นถือเป็นแผนการทำงานของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองอย่างย่อ แต่อย่างไรก็ดี มีวัตถุประสงค์บางข้อที่ได้มีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงาน ซึ่งสิ่งที่เปลี่ยนแปลงนั้นได้กล่าวไว้ในข้อเสนอแนะ

1.2.1 ธนาคารข้าว

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองได้ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในการจัดตั้งธนาคารข้าวในหมู่บ้าน โดยทางเจ้าหน้าที่โครงการช่วยจัดหาข้อมูล จัดการฝึกอบรมในด้านการจัดการดูแลรักษา และจัดให้มีการเยี่ยมเยียนในแต่ละเดือนเพื่อที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคาดำเนินการของธนาคาร ทางโครงการจะจัดให้มีการสัมมนาพิเศษขึ้นที่เชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการดำเนินงานการตั้งกลุ่มธนาคารข้าว และการจัดทำบัญชีธนาคาร โดยปกติแล้วในการจัดตั้งธนาคารข้าวจะต้องประกอบด้วยสมาชิกอย่างน้อย 15 ครอบครัว แต่ทั้งนี้จะพิจารณาควบคู่กับขนาดของหมู่บ้านด้วย ข้อกำหนดในการกู้ยืมของธนาคาร และระเบียบในการดำเนินงานต่าง ๆ กำหนดโดยสมาชิกและคณะกรรมการในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งแตกต่างกันไป โดยมีเจ้าหน้าที่โครงการเป็นผู้ให้คำปรึกษา

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง เป็นผู้ออกแบบในการสร้างยุ้งฉางและจัดหาวัสดุให้แก่กลุ่มสมาชิกจะเป็นผู้สร้างขึ้นเอง

1.2.2 ธนาคารปุ๋ย และอุปกรณ์เครื่องมือทางการเกษตร

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองได้ให้การสนับสนุนในการจัดซื้อวัสดุเครื่องมือการเกษตร ปุ๋ย ยา และอุปกรณ์เครื่องมือทางการเกษตร และได้ให้ความรู้แก่ชาวบ้านให้เข้าใจวิธีการใช้ที่ถูกต้องเพื่อประโยชน์ในด้านการเพิ่มผลผลิตการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่โครงการจะเป็นผู้จัดซื้อปุ๋ย ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับกลุ่ม และทั้งยังให้บริการด้านการขนส่งปุ๋ยให้ถึงหมู่บ้าน ในการก่อตั้งธนาคารโครงการได้ให้กู้ยืมเงินเป็นทุนสำรองเพื่อจัดซื้อปุ๋ย และอุปกรณ์การเกษตรที่จำเป็น ส่วนในการกู้ยืมเงินทุนนั้นโครงการได้คิดดอกเบี้ย ซึ่งธนาคารจะต้องจ่ายคืนเงินกู้ภายใน 3 - 5 ปี โดยขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างสมาชิกกับผู้บริหารโครงการ

ไม่ปรากฏว่าโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองได้แนะนำวิธีการใช้ปุ๋ยคอกหรือการใช้สมุนไพรธรรมชาติในการกำจัดศัตรูพืช

1.2.3 การตลาด

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองได้ให้ความช่วยเหลือที่ค่อนข้างจำกัด แก่ชาวบ้านในด้านการตลาดและการขนส่งผลผลิตด้านการเกษตร เช่นการขนส่งจากหมู่บ้านถึงตัวเมืองเชียงใหม่ โดยเกษตรกรจะต้องจ่ายร้อยละ 10 บาทของราคาพืชผลที่นำไปขาย เพื่อเป็นค่าบริการการขนส่ง นอกจากนี้โครงการยังช่วยเหลือในการจัดตั้งแหล่งข้อมูลการตลาด ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการคัดเลือกพันธุ์พืช อาทิเช่น ถั่วแดง ถั่วเหลือง ขิง งา และตะขู เป็นต้น

1.2.4 การฝึกอบรม

วัตถุประสงค์หลักของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง คือ การสอนให้ชาวบ้านรู้จักที่จะหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยปราศจากการรับความช่วยเหลือจากภายนอกหมู่บ้าน โครงการจัดการฝึกอบรมในพื้นที่เกี่ยวกับทางเลือกสำหรับอนาคต การฝึกอบรมด้านการทำบัญชี และการจัดการที่จะสามารถช่วยให้กลายเป็นนักวางแผน และนักบริหารโครงการของตนเองที่ดีได้

1.2.5 การอบรมด้านนันทนาการ

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองจะให้การอบรมด้านนันทนาการ และชักจูงให้ชาวคริสเตียนได้ช่วยเหลืองานทั้งของตนเองและเพื่อนบ้านอื่น ๆ โอกาสสำหรับการให้การศึกษาด้านศาสนาคริสต์กับผู้สนใจโดยมุ่งเน้นให้สอนให้รู้จักความรับผิดชอบในการเป็นคริสเตียนที่ดี และสนับสนุนให้ความช่วยเหลือคริสตจักรท้องถิ่น ผู้นำคริสตจักรมักมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้

1.3 วัตถุประสงค์ของการประเมินผลกิจกรรมโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ครั้งที่สอง

วัตถุประสงค์ของการประเมินผลกิจกรรมโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองครั้งที่สองซึ่งในการประเมินผลต้องการที่จะค้นหาข้อมูล เพื่อตอบคำถามต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองจะสำเร็จได้หรือไม่
2. กิจกรรมใดของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ได้ เช่น การอบรม การตลาด ธนาคารข้าว ธนาคารปุ๋ย เป็นต้น
3. เมื่อโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองสิ้นสุดลงชาวบ้านสามารถดำเนินการเองได้หรือไม่

4. โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงควาพิจารณาปรับเปลี่ยนวิธีการ หรือขอบเขตใด ถ้าจะดำเนินการต่อไป เช่น พัฒนาระบบเครดิตชุมชน การจ่ายเงินกู้ในระยะยาว

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัยและประเมินผลกิจกรรม

คณะผู้ประเมินผลจากสถาบันวิจัยและพัฒนาได้ร่วมหารือกับที่ปรึกษาโครงการ และผู้จัดการโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ในการคัดเลือกหมู่บ้านเพื่อประเมินกิจกรรม ได้พิจารณาจากหมู่บ้านเดิมที่เคยได้รับการประเมินกิจกรรมแล้วครั้งหนึ่ง และครั้งใหม่ทั้งหมด 10 หมู่บ้านดังนี้

บ้านเจดีย์โคะ	ตำบลมหาวัน	อ.แม่สอด	จ.ตาก
บ้านสันป่าไร่	ตำบลแม่จะเวา	อ.แม่ระมาด	จ.ตาก
บ้านปูล่าง	ตำบลเวียง	อ.เวียงป่าเป้า	จ.เชียงราย
บ้านห้วยอั้น	ตำบลเทอดไทย	กิ่งอำเภอแม่ฟ้าหลวง	จ.เชียงราย
บ้านแควว่าด้า	ตำบลแม่ยาว	อ.เมือง	จ.เชียงราย
บ้านออมเสื่อแหวน	ตำบลแม่ยาว	อ.เมือง	จ.เชียงราย
บ้านนาเกลือหอย	ตำบลบ้านจันทร์	อ.แม่จัม	จ.เชียงใหม่
บ้านเล่าฟู	ตำบลป่าตึง	อ.แม่จัน	จ.เชียงราย
บ้านห้วยมะไฟ	ตำบลแม่ลาน้อย	อ.แม่ลาน้อย	จ.แม่ฮ่องสอน
บ้านห้วยตอง	ตำบลห้วยปลิง	อ.เมือง	จ.แม่ฮ่องสอน

การประเมินกิจกรรมของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ได้กำหนดขอบเขตกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจากตัวแทนของชาวบ้านที่มาจากเผ่าที่แตกต่างกัน ทั้งที่เป็นสมาชิกเดิม (ซึ่งเคยเข้าไปทำการสัมภาษณ์ ในการทำการประเมินกิจกรรมในครั้งแรกเมื่อปี 2533) สมาชิกใหม่ และผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ตลอดจนเจ้าหน้าที่โครงการ โดยใช้แบบสอบถามแยกตามกลุ่มตัวอย่างที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น (ภาคผนวก) ประกอบการสัมภาษณ์ และถกรสังเกตุ